

НЕПУБЛИКУВАНИ ПИСМА НА ЙОРДАН ЙОВКОВ

Сравнително малкото документи, оставени от големия български белетрист Йордан Йовков, са пръснати в различни институти и лица, което затруднява тяхното използване и изследване. Изхождайки от големия интерес към литературното творчество и живот на Йовков, Централният държавен исторически архив (ЦДИА) се зае с публикуването на съхраняваните писма на писателя в архивните фондове на Владимир Василев и Българската легация в Букурещ. Освен тях в публикацията са включени и някои писма, съхранявани в Архивния институт на БАН и у академик Николай Лилиев, които са в непосредствена връзка с тези, запазени в ЦДИА.

Публикуваните тук десет писма са от времето, когато Йовков е бил офицер на фронта (1915—1916 г.), учител във Варна (1920 г.) и чиновник в българската легация в Букурещ (1920—1927 г.).

Писмата до Боян Пенев и Сп. Казанджиев (док. 1—3) засягат живота на Йовков през Първата световна война. Тогава той служи в 10-та дивизия, 9-та погранична дружина, 3-та рота като поручик. Тук започва неговата дружба със Сп. Казанджиев, също офицер. От писмата се вижда, че и на фронта Йовков не се откъсва от литературата, чете своите любими автори — руските класици, и се интересува от културния живот в столицата.

Писмата до Владимир Василев и Николай Лилиев съдържат интересни данни около сътрудничеството на Йовков в сп. „Златорог“, за трудностите, които е трябвало да преодолее в своя житейски и творчески път. През 1920 г. за известно време той се настанява като учител във Варна, но с това материалното му състояние не се подобрява. Липсата на постоянна и сигурна работа го угнетяват. Това го принуждава дори да се откаже от сътрудничество в сп. „Златорог“ (док. 4).

През септември 1920 г. Йовков е назначен като сътрудник по печата в българската легация в Букурещ, където остава до 1927 г. на различни длъжности: редовен сътрудник по печата, секретар, драгоман. Работата му се състояла главно в издаване на паспорти, преводи на документи от румънски на български език и обратно, изготвяне информации от румънската преса и пр., работа, която поглъща цялото му време. В едно писмо до Григор Василев Йовков пише: „... вече две години при един крайно намален (до сега) и недостатъчен персонал, аз работих без почивка, работих до изнемогване и до разсипване на здравето. . . Аз не знаех удоволствие, развлечение. За мене друг път от Легацията до къщи и обратно нямаше“ (Гр. Василев „Йордан Йовков — спомени и писма“, С. 1940, стр. 56). Преуморен от работа, с потиснато самочувствие, че не е достатъчно оценен, Йовков постоянно се тормози от съмнението, че е заплашен с уволнение. През седемгодишното си пребиваване в Букурещ той написва само някои от разказите на „Последна радост“ и прекрасните „Старопланински легенди“. Понеже сам той не е можал отблизо да следи издаването на книгата, грижите за това възлага на Владимир Василев, Николай Лилиев и Боян Пенев. В документи 6—8 е отразено вълнението на писателя по художественото и техническо оформление на книгата, която той ценял особено много.

От поместените тук две писма на българската легация в Букурещ до министерство на външните работи и изповеданията и русенския окръжен управител, написани от Йордан Йовков, изпъква неотменната негова грижа за просветата и поддържане будно българското съзнание на населението в Добруджа. Голяма загриженост проявява Йовков и за уреждане посещението в България на стария музикален деец Ерико Масини (док. 10).

При публикуването на писмата се запазват всички езикови и стилни особености на оригинала.

ПИСМО ДО БОЯН ПЕНЕВ¹

Много здраве от тоя далечен край, дето случая и съдбата ни събра. Поздрав на Вас, на Г-н и Г-жа Габе². Сенка³ виждах. Какво стана с литературния конкурс?⁴ Знаете ли нещо за Влад. Василев.

7. XII. 15

Иордан Йовков

(Архив на БАН, ф. № 37, инв. № 2567)

2

ПИСМА ДО СП. КАЗАНДЖИЕВ

Драги Бакърджиев⁵, от 1—2 дни съм тук в с. Булустрада⁶, замествям к[омандир]я на 4-та погранична рота, който е в отпуск. Не познавам никого тук и ми е твърде мъчно. След няколко дни ще гледам да прескоча до Енидже. От София се завърнах на 12 — малко по-късно, защото можах да изпрося от др[ужинния] си к[оманди]р още 5 дни отпуск. Втори път не можах да ида у Вас, но г. Пенев виждах още 1—2 пъти. Ако пишеш, извини ме, че не съм си изпълнил обещанието и не отидох. Това си е, признавам го, един голям мой недостатък.

Поздрав на Вас и на Сенка.

15. III. 916

Ваш Йорд. Йовков

(Архив на БАН, ф. Сп. Казанджиев, п. 30)

3

Драги Казанджиев,

Простете, че не Ви отговорих, а бях получил писмото Ви отдавна. Мислех да дода при Вас, но на скоро заминах за планината — на Карпуз-тепе⁷, дето замествах един наш граничен офицер. Стоях 5—6 дни, с отиване и връщане повече. Добре съм за сега, но скучая — много. Любопитно е това, което става с конкурса, но по-голям интерес към това сега нямам. Държите ли още „Казаки“⁸ и не може ли да ми я пратите с моите войници от поста „Тракия“ в Къркбой⁹? Моя най-сърдечен поздрав.

25. III. 916

Йорд. Йовков

(Архив на БАН, ф. Сп. Казанджиев, п. 30)

4

ПИСМА ДО ВЛАДИМИР ВАСИЛЕВ

Др. Василев,

Надявам се да си оздравял, иначе не бих искал да те безпокоя с моите лични работи и нещастия. Аз правя това тъй често, че ме е срам вече. На всеки случай правя го сега за последен път и още за туй, защото е във връзка със сътрудничеството ми в „Златорог“.¹⁰

¹ Писмото е на пощенска картичка. Писано е съвместно със Сп. Казанджиев, който започва писмото и пише: „Драги Боян, леснически работи ме доведоха на гости у Йовкова. Седим двама край печката, пушим и приказваме за какви не работи при нас и далеч от нас. Пиши ми нещо повече за София, че нищо не знаем за вас и приятелите. Къде е Владо? Вчера се виждах с Пиперов, но и той нищо не можа да ми каже за него. — Поздрави всички у дома. Целува те твой Спиро“.

² Катерина и Петър Габе — родители на Дора Габе.

³ Израел Габе — брат на Дора Габе, офицер в съседен участък, приятел на Йордан Йовков и Сп. Казанджиев.

⁴ Обявен от редакцията на „Военни известия“ за литературно произведение със сюжет от войната.

⁵ Става дума за Сп. Казанджиев. Пликът е надписан: за г-на поручик С. Казанджиев, 15 рота, 39 полк, с. Енидже.

⁶ Булустрада, Ксантийско — селище в Беломорска Тракия.

⁷ Местност на юг от гр. Ксанти и на изток от р. Места.

⁸ Повест от Л. Н. Толстой.

⁹ Селище западно от с. Булустрада.

¹⁰ Известно месечно списание (1920—1943 г.) с редактор Владимир Василев и съредактор Николай Лилиев, в което са печатани голяма част от произведенията на Йордан Йовков.

Оная телеграма аз подадох не от едно раздразнение само. И тогаз и сега се намирам в едно безизходно положение. Мизерия съм теглил през целия си живот, но туй, което ми е дошло, надминава всичко, надминава далеч и общото лошо положение, от което се оплакват всички. Като у[чите]л аз получавам само 680 лв. чисти — тая заплата не ми стига дори само за храна. Но аз не искам да изреждам хилядите нужди, които са се натрупали. Състоянието ми днес за днес е такова, че аз всеки час отпадам; отчайвам се, погинвам.

Никакво писателство не ми е вече пред очите. Нито искам, нито мога да пиша каквото и да било. Готов съм да се впрегна в някоя работа, в някоя служба и да работя, както всички, стига това да ми дава възможност да живея горе долу сносно и човешки. Но де такава работа? Когато я потърсиш, изпречват се куп мъчнотии, формалности и ценз и най-после успяваш да добиеш това, което имаш и сега — т. е. нищо.

Тъй че отказването ми от сътрудничество не е собствено отказ. Аз просто нямам никаква възможност за това, както скоро, много скоро може би, няма да имам и самата възможност да живея, ако някакво чудо само не ме спаси.

И в това чудо ми са последните надежди и за него мисля и го чакам, като че ли наистина ще стане. Мисля да дойда в София и да се опитам да потърся по-добра работа. Но аз нямам възможност дори до гарата да отида, а като си погледна каяфетя¹ от към дрехи и обуца съвсем се отчайвам и губя кураж да се явя пред когото и да е.

От Николаев² не мога да искам вече пари, защото и без това мисля, че ми е дал повече отколкото трябва, колкото и да е нескромно и може би незаслужено, но аз, също като давящия се, който се лови и за сламката, мисля за ония премии, които обещава Министерството на Народното П[росвещение], както беше писал в. „Напред“³. Аз получих премии, но какви бяха те? А такива, както беше обявено, действително може да помогне човеку. Може ли да се направи нещо за това, как мислиш? Ако може, то трябва да стане бързо, защото инак ще бъде може би излишно вече.

Извини за небрежността на това писмо. От началото на месеца страдам от стомах и тъй като всяко физическо усилие ме уморява лесно, принуден съм да пиша лежешком. Виждам, че в писмото си не казах всичко както е и както трябва, но види се, че не мога. Едно е вярното и безсъмнено, че положението ми е лошо и всеки ден става още по-лошо, по-тежко и по-отчаяно.

Писах ти това, за да ти обясня, че вече не мога да мисля за каквото и да било писателство. Въпросът за моето сътрудничество се уяснява от само себе си. Писах ти и за това, защото както всеки погинващ човек не мога да се освободя от надеждите и все още се блазня от вярата, че може да ми се помогне.

Ако нещо не ти пречи, пиши ми.

Варна 18/VI 920 г.

Твой Йорд. Йовков

(Архив на БАН, ф. № 37, инв. № 3233)

5

Драги Василев,

Телеграмата ти, която получих преди 2—3 дни, ме успокои, но не за дълго. Днес, — колкото и чудно да ти се вижда това — аз съм заплашен от нова и не вече тъй въображаема опасност. Излиза, че моите предвиждания, по повод на които подигнах алармата, се оправдават. Аз писах подробно на Дора⁴ и тя ще ти разкаже подробностите. Същността е: М[инист]ра⁵ вече открито прояви незадоволството си против мене и то по един

¹ Каяфетя (тур.) — представителност, външен вид.

² Николай Николаев — счетоводител в редакцията на в. „Военни известия“, основател на книгоиздателство „Образование“ и директор на А. Д-во „Книга“, които издават първите разкази и повестта „Жетварят“ на Йордан Йовков.

³ В. „Напред“, ежедневник за политика и литература (1919—1921 г.), в бр. 267 от 10. V. 1920 г. съобщава: „М-во на народната просвета за поощрение на родното творчество е предвидено три премии по десет хиляди лева за оригинални произведения през тази година: за сборник-стихове; за роман; — за сборник-разкази; две премии за родна драма“.

⁴ Дора Габе.

⁵ Става дума за българския пълномощен министър в Букурещ — генерал Иван Фичев.

твърде нервен и сърдит начин. Повод за това — разни дребнави доноси, неверни разбира се, на разсилния и случката с квартирата ми в училището. В нищо, ама абсолютно в нищо, не мога да бъда упрекнат, колкото се отнася до работата ми. Работя, работя, като вълк дето се вика. Претрупани сме, малко сме и аз съм останал вече без сили. И ето той ме обвинил, че не съм си гледал работата! че не съм идвал навреме, че съм протестираш зарад квартирата, че съм ходил на „конушмак“ в стаята на първия секретар и пр. И свършил със заканата: „ще пиша (после веднага казал: ще телеграфирам) ще пиша частно писмо и ще искам уволнението му. Или той, или аз!“

Просто съм зашемаден от всичко това. Защо е? Поне да имаше някакви сериозни основания, а то нищо подобно. И аз не мога да си обясня това с нищо друго освен с подозренията, че както вече ти писах, правят се последните и отчаяни усилия да се доведе на всяка цена племенника му. Или пък, настроен от други против мене, поискал е да покаже силата си. Както и да е, това е въпиюща несправедливост и не знам защо аз трябва да ставам жертва на нея. Не стигат ли ми всичките мъки, които съм претеглил тука? За всичкия оня колосален и изнурителен труд, който съм положил тука, в който изгубих толко скъпи за мен работи, в които разклатих дори здравето си и то дотолкоз, че с основание се безпокоя вече за утрешния ден — след всичко това, казвам, наместо добра дума, наместо човешко отнасяне — оскърбления. И не само оскърбления, но и желание да бъда изхвърлен на улицата сега през зима!

Какво работя и какво съм работил в тая Легация, това знаят ония, които случайно са идвали тук, като напр. Любен Данаилов, или бившия секретар Дончев, както и сегашния Недев. Нека питат тоя честен и правдив човек и нека каже не минава ли две трети от грубата и текуща работа в Легацията през мои ръце. М[инист]рът я знае това, я не. Но защо са тия оправдания? „Мътиш ми водата“ — и това е то!

Много ми струват, много безпокойства и мъки ми докарват тия неща и не знам как ще ги понеса. Аз ти благодаря много, че се отзова на по-първото ми писмо и направи каквото можеш. Не отказвай сега. Виждаш ли какви дребнави неща могат да занимават хората дори и в такива критични минути за България¹. Но какво да правя. Той е казал, че ще телеграфира, ще пише, а може и да го направи или го е направил.

Побързай и поговори най-сериозно с Милев² и с Петър Тодоров³. Вярвай ми, нищо няма от моя страна — абсолютно нищо. Това е настроение, сърдня на началството и нищо повече. Но това, което го прави сериозно, то е че с туй се преследват известни вече цели. Както виждаш отива се далеч: може да се направи най-голямото зло на един човек, да се затрие, да се убие — но да успее друг. Можеш да си представиш какво би било за мене едно уволнение или преместване сега преди зима и тъй като съм болен. Това ще рече: смърт! Нима трябва да се допустне? Погледни, моля ти се с туй внимание, към което могат да те подтикнат тия нечовешки измъчвания, на които съм изложен.

Една причина, за да се постъпва тъй брутално, при това незаслужено към мене, е моята неактивност, мълчание, отказването дълго време от всяка защита.

Вярвай ми, това стигна до там, че дори сам аз почнах да чувствавам пълното си обезличаване. Всички, които идват тука, са хора чужди на всякакви културни и литературни интереси. Писател? Кой? Аз ли? — Има си хас. Това не е и не може да бъде. Така се мисли, така се постъпва и аз разбира се няма що да правя. Мълча, търпя, тегля.

Вярвам в добрите чувства на хората в София, към които сега се обръщам, помня тяхното отнасяне и надея се, че сега не ще ме оставят. Достатъчно съм се натеглил. При това няма защо да ми се създават нови, да се иска уволнението ми и пр., защото с нищо не съм заслужил това. Побързай да заинтересуваш някои близки, особено Милева

¹ Народното антифашистко въстание през септември 1923 год.

² Никола Милев (1881—1925 г.) буржоазен учен, доцент по История на България и История на балканските народи в Софийския университет. Редактор на в. „Слово“. Народен представител.

³ Петър Тодоров — член на Радикал-демократическата партия. Редактор на в. „Радикал“, сп. „Демократически преглед“. Министър на финансите в кабинетите на Ал. Цанков (1923—1926) и Кимон Георгиев (1934—1935).

и П. Тодорова, че работата е такава, че в действителност [съм] невинен, и не ще бъде [зле] да се осуети една несправедливост.

Но работата има и една чисто психологическа страна. Характерът на М[инист]ра е такъв, че понякога той се закая и забравя, но понякога от нищо може да направи голям въпрос и да отиде до края, само да не остане непослушан или победен. Или както казал: „Или той, или аз“! Случая с мене не заслужава такъв отчаян възглас, ако разбира се работата не беше усложнена с възвръщането на племенника и други неща.

Та искам да кажа, че аз имам нужда от две големи и бързи услуги: 1-во: да се обясни чрез Милева, Тодорова или чрез други в Министерството на външните работи как стои работата и да се предотврати и осуети уволнението или преместването ми дори. С разклатено здраве и срещу зима аз искам да си остана тука.

И 2-ро: да се внуши по един предпазлив и деликатен начин, че би трябвало да бъда щаден и да се държи към мене едно по-добро отнасяне. Това е много важно, защото аз най-вече си тегля от понижението на оня морален престиж, за който аз имам право мисля и който ми се отказва. Съди сам М[инист]ра, разбира се, е чужд на всяка художествена мисъл и литература. Не я познава. В много разговори към мене той се е обръщал така: „Вие като вестникар“... или „Казвам Ви това, та като вестникар да го знаете и пр.“ Разбира се, във вестникарството нищо обидно няма, но тука друг смисъл се влага — пренебрежение, констатиране на нищожността от висотата на собственото си положение.

Винаги съм бил скромен и не съм се надценявал. Знам колко струвам. Но мисля, все имам основание да искам известно внимание, известно зачитане.

В друго време не бих го искал, но сега мисля, че това трябва да се посочи от ония, които имат право и са длъжни да го направят. И това (а едновременно и отказването да го послушат и ме уволнят), може да стане по начин без да се обижда М[инист]ра в неговото ществие и честолюбие. И мисля то може да стане лесно. Щом е работата да се направи нещо за подигане, за подчертаване на оня престиж, който би трябвало да се зачете. И трябва едновременно с осуетяването на уволнението, веднага и дори по-рано от твоя частен отговор до мене да последва писмо от Министерството до Легацията напр. със следното съдържание:

„Натоварва се писателят Йордан Йовков, секретар на Б[ългарската] Ц[арска] Легация в Букурещ да прегледа и проучи в свободното си от занятие време в библиотеките в Букурещ всички румънски вестници, книги, списания и др. периодически издания, излизали преди Освобождението на България, като извлече от тях, събере и систематизира всички по-важни, останали неизвестни до сега, материали по духовното ни и политическо възраждане“.

Толкоз. Не можеш си представи ефекта, който това писмо ще направи. То ще ме спаси, то ще тури край на всичко и то за това трябва да дойде колкото се може по-скоро! Защото, то подчертава моя престиж от едно авторитетно място и второ, дава мотиви на Министерството да отклонява и отказва всички ходатайства за местене и уволнение.

Г-н Милев най-добре може да разбере и изложи това. Защото въвн от целта, която аз давам на това писмо, аз ще мога да направя нещо. Познавам се с един добър румънски учен, главен инспектор в Министерството на Изкуствата и вероизповеданията (Ministerul Artelor și Cultelor) с който съм говорил по тия въпроси и който обеща да ми направи всички улеснения при библиотеките.

Прочее повече думи са излишни, пък и аз много съм разстроен и уморен. Това писмо ти пиша след като писах на Дора. И така че повече не мога. Не искам: веднага, бързо уведоми Милева и г. П. Тодорова, защото той [Министра] може и да е телеграфирал вече; после — след като се уреди с осуетяването на уволнението, направи да се изпрати от Министерството до Легацията писмото, за което ти пиша. Това е много важно. И трето, пиши ми, моля ти се.

Букурещ 24/IX. 923

Твой Йорд. Йовков
(ЦДИА, ед. постъпления № 24)

Драги Василев,

За заглавията. Какви заглавия да ти дам? Всеки път това ми е било мъчно, особено сега, защото след привършването на Старопл. легенди¹ нито мога, нито имам желание да пиша нещо. На всеки случай, за да не разваля симетрията на твоите разпределения, ето тия заглавия:

1. Сенебирските братя²

2. Вечери в Антимовския хан (продължение)³

Книжката от Наблюдател⁴ при удобен случай ще ти я изпратя. Последната книжка на Златорог (с изключение на моята работа)⁵ е много хубава. Пратих на Николай⁶ ръкописа на „Старопл. легенди“, печатането скоро ще започне и ако стане нужда, не отказвай съветите и съдействието си.

Букурещ

6. XII. 1926 г.

С много поздрави твой

Йордан Йовков

(ЦДИА, ед. постъпления № 24)

7

Драги Василев,

Получил съм едно „п о о щ р е н и е“⁷. Както и да е. Но ще те моля да поговориш с г. Балабанов, началника на културното, да даде сумата на тебе, като дадеш разписка от мое име (като ме подпишеш). Бързам, защото доколкото зная, след 1 април може да се явят мъчнотии за изтегляне на сумата, тъй като кредита е от 1926. Но, главно, бързам ето защо: ако можеш да вземеш тия пари (а дано да може!), ще дадеш 2000 лева на Николай — за коригирането. Останалите 3000 лева ще внесеш в Генералната банка чрез директора ѝ г. Бойчо Бойчев, който ми е братовчед. Аз ще си ги взема, когато дода това лято в София. Да мога да дам на Николай това, което му дължа, — ето защо бързам и защо намислих тая комбинация.

Ако, паче чаяния⁸, това не стане, ако по една или друга причина сумата не може да се изтегли от Министерството — остава тогава да помолиш г. Цанев⁹ да поиска от П. Тодоров хонорара ми за „Индже“¹⁰ в „Демокр. преглед“^{11...12} — предполагам да дадат поне 7-800 лева. Към тях ще прибавиш и 500 лв. от „Златорог“, които ще държиш на мое разположение. Стават значи 1200. Ако „Златорог“ е богат ще прибавиш още толкоз, колкото да станат 1500, (взаимнообразно, докато получа парите от М[инистерст]вото или докато изпратя от тука). Така получената сума от 1500 лв. наведнаж дай на Николай. Разликата до 2000 лева аз ще му изпратя допълнително.

Но най-хубаво е да му се дадат наведнаж 2000 лева, затова направи всички усилия пред Балабанов, за да може да се изтегли сумата.

Получих 3 коли от Старопл. легенди. Разбира се, намерих грешки. Малко, но все има. Напр. — това е проклятието, което ни преследва. Печатът е добър, но 1-вата кола е с разляно мастило.

¹ Излиза от печат през 1927 год.

² Разказът „Сенебирските братя“ е печатан за пръв път във в. „Зора“, бр. 2491 от 22. X. 1927 год., по-късно включен в книгата „Вечери в Антимовския хан“.

³ Сборник от разкази, излиза от печат през 1928 год.

⁴ Става дума за кн. VIII, год. 2 от сп. „Наблюдател“, където е печатан разказът на Йовков „Една песен“.

⁵ „Постолови воденици“, печатан в сп. „Златорог“, год. VII, кн. 8.

⁶ Академик Николай Лилиев.

⁷ Награден е с 5000 лв. за книгата „Последна радост“ (Песента на колелетата).

⁸ паче чаяние — въпреки очакването, надеждата.

⁹ Георги Цанев.

¹⁰ Разказът „Индже“ е печатан в сп. „Демократически преглед“, год. XVIII, кн. 9—10.

¹¹ Двуседмично списание 1902 3 — 1927 8. Редактирано от Т. Г. Влайков, Антон Страшимиров, П. Тодоров и др.

¹² Неразчетен текст.

Вижте да излезе добре до края. Думата беше за по-добра корица, но да се следи да отговаря на хартията, да е от същия тип като на Послед[на] Радост¹, същия горе долу цвят и да може да се сложи двоен печат — черно и червено. Ако по-хубава няма, добре е да се вземе същата като на Последна Радост.

„Индже“ в „Демокр. преглед“ е излязъл добре. Няма грешки. Нека Н и к о л а й и м а т о в а п р е д в и д.

Исках да пиша и на Николай, но не мога — болен съм малко, мъчи ме моята болест, стомаха. Но аз искам да знам как ще стане с плащането, затова той или ти — обадете ми се. Като излязат нови коли, Николай да ми ги прати. Поздрави го нарочно. Поздрав и теб.

28. III. 1927

Ваш Йордан Йовков
(ЦДИА, ед. постъпления № 24)

8

ПИСМО ДО НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ

Драги Николай,

От извънредно кратката бележка, която беше прибавил за мене в писмото си до Стратиев² — да ми каже, че издателят не бил започнал още да печата книгата не можах да разбера нищо, или по-право, не разбрах всичко, което исках. Не искам или не започнал да печата — но защо? Кой са причините за това бавене? Аз мисля, че добре бяхме се разбрали и когато тръгвах останах уверен, че след месец, най-много два, книгата ще почне да се реди. А до сега се минаха повече от четири месеци.

Това неспазване на дадената дума, — от когото и да е — започва да ме плаши. Ако аз се съгласих да оставя книгата да се печата в мое отсъствие, направих това като по-вярвах, че условията, всички условия, които предложих, се приеха от издателя, като ме и увери, че строго и неизменно ще ги спази. И още едно, най-главното условие: най-голямата гаранция за мене беше в тебе — щом ти беше тъй добър да се съ согласиш да се грижиш за изданието, — това стигаше. Можах да бъда спокоен.

Но ето, че работата не върви. Нищо не знаех. Чакам, безпокоя се. Пиша веднаж, дважд, и повече, телеграфирам — нищо. Сега разбирам, че за тебе и за другите моята книга не представлява такъв интерес, както за мене — но незаинтересуваността към оговореното и обещаното достигна такива размери, че ще ми позволиш с право да се безпокоя. Почвам да мисля: ако издателят не спази (както даде вече признаци за това) задълженията си, ако и ти дигнеш окончателно (или все в досегашната мярка) ръка от книгата, какво може да излезе? Може би ще излезе нещо, което да ми причини най-голямото и непоправимо зло: да излезе нещо сакало и невъзможно, когато си искал да излезе нещо най-добро. Разбираш страховете ми. Защо да те обвинявам, защо да те укорявам, че не се интересува достатъчно, че не отговаряш на писмата и телеграмите ми. Не искаш — това е ясно. Обаче дадената ти дума ще те задължи поне да ми помогнеш да спрем работата докато е време, докато не е преминала в нещастие.

Прочее, ето що искам: ако издателят държи на задълженията си, държи на всички условия, неизменно, които аз предложих и той прие (формат, хартия, печат и пр.); ако и ти също държиш на своите задължения; ако печатането на книгата не се отлага вече — добре, — съгласен съм книгата да се печата. Ако ли не, аз се отказвам от печатането на книгата и оговореното с издателя и с тебе трябва да се смята за нестанало, за анулирано. Аз предпочитам това, отколкото неизвестността досега и безмерните страхи от подобна несигурност и незаинтересуваност.

¹ През 1926 год. излиза книгата „Последна радост“, в която са включени разказите „Песента на колелетата“, „Последна радост“, „Мечтател“, „Съд“, „Дядо Давид“. При второто и следващит издания книгата носи заглавие „Песента на колелетата“.

² Йордан Стратиев — писател, тогава чиновник в българската легация в Букурещ.

Ще те моля само за това: да ми съобщиш положението и да ми дадеш един окончателен и ясен отговор. Поне за минута ти ще почувствуваши как сериозно съм засегнат, какво значи за мене тая работа и ще ми дадеш отговора, който ти искам.

Може би причината да е у мене: не можах да намеря начина да заинтересувам от малко-малко приятели и познати за себе си. Винаги съм срещал отнасяне, което ме е карало да губя вяра във всичко! Но, това си няма мястото. Вярвам, драги Николай, че ме разбра и тоя път ще ми отговориш ясно, определено и окончателно, и с това ще туриш край на едно голямо мое безпокойство и огорчение.

Поздрави Василев, г-жа Цвета¹, Райчева² и всички „приятели“ и познати.

14. I. 926

Твой Йорд. Йовков

(Писмото се притежава от академик Николай Лилиев)

9

ПИСМО ОТ БЪЛГАРСКАТА ЛЕГАЦИЯ В БУКУРЕЩ ДО М-ВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ И ИЗПОВЕДАНИЯТА

Б. Ц. Л. № 1457

П о в е р и т е л н о

9/VIII 923 Букурещ

От няколко месеца насам в гр. Добрич, (Базарджик), излиза на български език списанието „Факел“, редактирано от г. Хр. П. Капитанов, родом от Добрич и студент по филология в Букур/ещкия/ университет, който в това си начинание е подпомогнат и от други студенти и интеллигентни българи от тоя край. „Факел“ е списание за „Литература и култура“, излиза полумесечно, печата се в Добрич. От излезлите до сега шест броя и от поместените в тях материали се вижда, че списанието има за цел да дава статии по разни обществени и културни въпроси, научни статии с популярен характер и, наедно с това, литературно-худож[ествени] произведения. Дават се преводи от произведенията на най-добрите румънски писатели като Еминеску³, Александри⁴, Влахуца⁵ и др., а в същото време и произведения на български автори. Вън от това списанието редовно отбелязва и културните прояви сред българското население в Добрич и Кадрилатера⁶ изобщо.

Липсата на политически отдел, поместването на образци от румънската литература, локалният характер, който изобщо има, прави списанието търпимо от властите. Списанието обаче поддържа връзки и с духовния и културен живот в България, дава работи от Българската литература и мнозина български писатели са обещали и дават сътрудничеството си. Ето защо, редактирано доста умело и с ентузиазъм, това единствено списание в Четириъгълника се явява като извънредно ценен печатен орган за подържането на българското съзнание в този край, на българската култура и слово. Уредниците на списанието са млади хора, схващат добре задачата си и ѝ служат с преданост и ентузиазъм, но срещат, както обикновено се случва в подобни случаи, пречки в материалната издръжка на списанието.

Като Ви донасям горното, изнасяйки голямата културно-просветителна роля, която сп. „Факел“ може да изиграе сред бълг. население в Добруджа, Бълг. царска легация

¹ Съпруга на Владимир Василев.

² Съпруга на Георги Райчев.

³ Михаил Еминеску (1849—1889), един от най-големите румънски поети.

⁴ Василе Александри (1821—1890), румънски поет и общественик, известен с трудовете си в областта на народното творчество.

⁵ Александру Влахуца (1858—1919), румънски писател, редактор на литературното списание „Виаца“. На страниците на това списание Влахуца води борба против декадентството и песимизма в буржоазната румънска литература, за сближение на писателите с народа и правдиво отразяване на действителността.

⁶ Кадрилатер — Четириъгълник, така са наричали Южна Добруджа.

има чест да моли Поч. М-во на В/ъншните/ работи и изпов/еданията/ да отпусне една субсидия от 10—20 хиляди лева на сп. „Факел“, за да се подкрепи и насърчи това хубаво начинание. При това Легацията намира за нужно да увери Почитаемото Министерство, че субсидията ще се даде по начин и при условия, които най-добре да гарантират постигането на целта, за която се предназначава.

Прилага се бр. 1 от списанието за преглед.

Вр. управл. Легацията:

Секретар:

(ЦДИА, ф. № 327)

10

ПИСМО ОТ БЪЛГАРСКАТА ЛЕГАЦИЯ В БУКУРЕЩ ДО РУСЕНСКИЯ
ОКРЪЖЕН УПРАВИТЕЛ

№ 75

24/I. 925

В Легацията се яви г. Ерико Масини, старият музикален деец, който, както Ви е известно, преди двайсет и повече години обикаляше с трупата си из цяла България и даваше първите оперни представления у нас, посрещани с такъв ентусиазъм в онова време. Макар чужденец и диригент на амбулантни трупи, г. Масини има безпорни заслуги в развитието на нашето музикално дело и неговото име остава свързано за винаги със зараждането на операта у нас.

Поставен в затруднено материално положение, вече стар, макар че е със запазени сили, г. Масини, подбуждан от спомените, които има за България, желае да дойде в Русе, където да даде един концерт. Ясно е, че този концерт ще бъде един бенефис в полза на стария труженик и за това той моли да му се направят възможните улеснения в уреждането на концерта, главно за пласирането на билетите и за безплатно отпускане на театралния салон. В програмата се предвижда: II, IV действие от операта Травиата; III действие от операта/ Риголето и малки други пиеси за попълване на програмата. Г-н Масини ще има със себе си 7 души артисти, които ще бъдат достатъчни за всички роли. От града ще се поиска само оркестър.

Като Ви съобщава това, Г-не Упр/авителю/, Легацията желае само да изпълни едно задължение към г. Масини, каквото задължение вярвам да се чувства от всички в България. Приемането обаче на неговата молба ще зависи изключително от Вас и гражданите на Русе. Тя може да бъде приета или не, Легацията в този случай се въздържа от всяко настояване, като се умоляват само да ѝ съобщите, по възможност в непродължително време, решението си, за да се предаде на г. Масини.

(ЦДИА, ф. № 327)

Упр. Легацията:

Съобщава: НАДКА ПОПОВА